

# ROCZ NIK LA BZUS KÍ

38

WSPÓŁPRACA NA POGRANICZU  
POLSKO-NIEMIECKIM.  
GENEZA-STAN OBECNY-PERSPEKTYWY

# **ROCZNIK LUBUSKI**



LUBUSKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE

**ROCZNIK  
LUBUSKI  
Tom 38, część 1**

**WSPÓŁPRACA NA POGRANICZU  
POLSKO-NIEMIECKIM.  
GENEZA – STAN OBECNY – PERSPEKTYWY**

Pod redakcją  
Bernadetty Nitschke

Zielona Góra 2012

REDAKTOR NACZELNY

Bogdan Idzikowski

ZASTĘPCA REDAKTORA NACZELNEGO/REDAKTOR JĘZYKOWY

Ewa Narkiewicz-Niedbalec

SEKRETARZ/REDAKTOR STATYSTYCZNY

Edyta Mianowska

RADA NAUKOWA

Klaus Boehnke, Mirosław Chałubiński, Marian Eckert,  
Żyvia Leszkowicz-Baczyńska, Leszek Gołdyka,  
Edward Hajduk, Zbigniew Izdebski, Krystyna Janicka,  
Tomasz Jaworski, Barbara Kołodziejska, Zbigniew Kurcz, Jan Kurowicki,  
Janusz Mucha, Hans-Peter Müller, Kazimierz Słomczyński,  
Wojciech Strzyżewski, Andrzej Toczewski, Zdzisław Wołk.

REDAKCJA WYDAWNICZA

Aldona Reich

SKŁAD KOMPUTEROWY

Agata Wiśniewska-Kubicka

PROJEKT OKŁADKI

Witold Michorzewski

**ISSN 0485-3083**

Artykuły Rocznika są indeksowane w bazie CEJSH.

Wydanie publikacji dofinansowane przez:  
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego  
Miasto Zielona Góra  
Uniwersytet Zielonogórski.

© Copyright by Lubuskie Towarzystwo Naukowe, Zielona Góra 2012

Druk: „Rob-Graf” Studio Graficzno-Wydawnicze, Zielona Góra

## SPIS TREŚCI

|                     |   |
|---------------------|---|
| Bernadetta Nitschke |   |
| WSTĘP .....         | 7 |

### I. TOŻSAMOŚĆ POGRANICZA

|                                                                                                                                |    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| MARIA MARCZEWSKA-RYTKO                                                                                                         |    |
| Granice i pogranicza – próba konceptualizacji w warunkach procesów globalizacji .....                                          | 13 |
| ŁUKASZ MŁYŃCZYK                                                                                                                |    |
| Koincydencja tożsamości jako model badania pogranicza polsko-niemieckiego .....                                                | 25 |
| GRZEGORZ STRAUCHOLD                                                                                                            |    |
| „Jest dobrze, będzie jeszcze lepiej”. Nowe granice zachodnie Polski w dyskursie publicystyczno-naukowym lat 40. XX wieku. .... | 39 |
| BERNADETTA NITSCHKE                                                                                                            |    |
| Problem uznania granic jako wyznacznik stosunków polsko-niemieckich .....                                                      | 61 |

### II. SPECYFIKA SPOŁECZNO-KULTUROWA POGRANICZA

|                                                                                                                          |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| PIOTR GODLEWSKI                                                                                                          |     |
| Kontakty portowe PRL-NRD ze szczególnym uwzględnieniem współpracy przygranicznej .....                                   | 77  |
| WIESŁAW HŁADKIEWICZ, ADAM ILCIÓW                                                                                         |     |
| Problem pojednania polsko-niemieckiego w działalności społeczno-politycznej premiera Brandenburgii Manfreda Stolpe ..... | 101 |
| JANUSZ MIECZKOWSKI                                                                                                       |     |
| Media mniejszości w procesach komunikowania społecznego – doświadczenia z terenu zachodnich województw Polski .....      | 119 |
| MAŁGORZATA MIECZKOWSKA                                                                                                   |     |
| Media serbołużyckie jako media lokalne .....                                                                             | 135 |
| STEFAN DUDRA, PIOTR POCHYŁY                                                                                              |     |
| Stosunki wyznaniowe na pograniczu polsko-niemieckim .....                                                                | 145 |

### **III. RAZEM W UNII EUROPEJSKIEJ. SZANSE NA DAŁSZY ROZWÓJ**

**PIOTR MADAJCZYK**

Współpraca transgraniczna i międzyregionalna pomiędzy Polską  
a Niemcami .....163

**JAROSŁAW FLAKOWSKI, WALDEMAR SŁUGOCKI**

Polsko-niemieckie pogranicze w programach operacyjnych  
Europejskiej Współpracy Transgranicznej ..... 177

**WALDEMAR SŁUGOCKI**

Wpływ funduszy europejskich na innowacyjność lubuskiej  
gospodarki ..... 199

**AGNIESZKA GRABLEWSKA**

Realizacja koncepcji Euromiasta Gubin-Guben próbą zacieśnienia  
współpracy na rzecz rozwoju polsko-niemieckiego pogranicza ..... 215

**KAMIL GLINKA**

Współpraca województwa lubuskiego z niemieckimi krajami  
związkowymi – Branderburgią i Saksonią ..... 229

**PIOTR KRYSTIANS**

Polsko-niemiecka współpraca służb policyjnych  
(Lubuskie-Brandenburgia) ..... 243

## WSTĘP

*Nie sposób wskazać, które z sąsiadujących ze sobą w Europie społeczeństw narodowych mają najwięcej wspólnych i oddzielnych miejsc pamięci. Pamiętając o geograficznej i historycznej bliskości Polski i Niemiec, można natomiast spekulować, że w tego typu „rankingu” przypadłaby im jedna z najwyższych pozycji. [...] Już sam fakt, że jedna trzecia terytorium dzisiejszej Polski to dawne prowincje państw niemieckich, pozwala przypuszczać, że właśnie polskie i niemieckie kultury pamięci mają ze sobą wiele wspólnego. Badanie [...] obu społeczeństw jest naturalną konsekwencją historycznych uwarunkowań i odpowiedzią na współczesną potrzebę lepszego poznania i zrozumienia „własnej” historii.*

(M. Górny, H. H. Hahn, K. Kończal i R. Traba 2012, s. 13)<sup>1</sup>

Celem badawczym niniejszej pracy naukowej jest przedstawienie stanu obecnego oraz perspektyw rozwojowych dla pogranicza polsko-niemieckiego po uzyskaniu przez Polskę statusu pełnoprawnego członka Unii Europejskiej. Szczególny nacisk położony został również na opis genezy wzajemnych relacji pomiędzy państwem polskim a niemieckim. Jednym z głównych problemów, który rzuca cień do dnia dzisiejszego na współpracę bilateralną jest kwestia zmiany granicy zachodniej po zakończeniu II wojny światowej, a także poszukiwanie tożsamości ludzi zamieszkujących obecnie ten obszar.

Praca badawcza została podzielona na trzy rozdziały tematyczne. Pierwszy z nich – Tożsamość pogranicza – został poświęcony analizie przesłanek historycznych, warunkujących jakość współczesnych relacji pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec. Rozdział rozpoczyna artykuł Marii Marczewskiej Rytko zawierający rozważania odnoszące się do zagadnienia dotyczącego granic i pograniczy w warunkach procesów globalizacji. Jego celem jest przybliżenie nowych wyznaczników ujmowania granic i pograniczy a także samego pojęcia granicy i pogranicza w ujęciu interdyscyplinarnym. Niejako uzupełnieniem tych dociekań jest pogłębiona analiza autorstwa Łukasza Młyńczyka odnosząca się do koincydentalnego modelu współwystępowania „tożsamości” narodowej wśród mieszkańców

---

<sup>1</sup>TRABA R., HAHN H.H. (2012) (RED.), *Polsko-niemieckie miejsca pamięci*, Tom 3, PARALELE, WARSZAWA 2012.



Polski i Niemiec, który podlega antagonizmowi. Odrębny blok tematyczny w niniejszym rozdziale stanowią artykuły autorstwa Grzegorza Straucholda oraz Bernadetty Nitschke. G. Strauchold poddał opisowi dyskurs publicystyczno-naukowy lat 40. XX wieku, dotyczący nowej granicy zachodniej państwa polskiego. Natomiast B. Nitschke podjęła tematykę związaną z jakością stosunków polsko-niemieckich w latach 1949-1991 w odniesieniu do problemu uznawania przez stronę niemiecką polskiej granicy zachodniej.

Rozdział drugi – Specyfika społeczno-kulturowa pogranicza – zawiera blok artykułów tematycznych związanych z poszukiwaniem wyznaczników wyróżniających pogranicze polsko-niemieckie. Niniejszą część pracy badawczej otwierają wyniki badań prowadzonych przez Piotra Godlewskiego, które przedstawiają specyfikę trudnych początków współpracy pomiędzy PRL a NRD na przykładzie kontaktów sportowych. Artykuł ten jest swoistym prologiem do rozważań Wiesława Hładkiewicza i Adama Ilciowa, odnoszących się do problemu pojednania polsko-niemieckiego w działalności społeczno-politycznej premiera Brandenburgii Manfreda Stolpe, a także korespondujących z analizą B. Nitschke. Dwa kolejne artykuły przedstawiają jakość funkcjonowania mediów mniejszości narodowych na pograniczu polsko-niemieckim. Janusz Mieczkowski opisuje obszar zainteresowań obejmujący grupy mniejszości narodowych i etnicznych, zamieszkujące zachodnie województwa Polski (dolnośląskie, lubuskie i zachodniopomorskie). Natomiast Małgorzata Mieczkowska przedstawiła efekty badań związane bezpośrednio z rolą mediów prowadzonych przez Serbołużyczan w lokalnym systemie medialnym. Niniejszy rozdział kończy syntetyczne opracowanie Stefana Dudry i Piotra Pochyłego, ilustrujące genezę oraz stan obecny stosunków wyznaniowych na pograniczu polsko-niemieckim. Autorzy podkreślają, że choć współcześnie dominujący jest katolicyzm, to liczną grupę na tym obszarze stanowią także wierni Kościoła prawosławnego i greckokatolickiego oraz Kościołów protestanckich. Razem kształtują oni zróżnicowany krajobraz religijny, który jest istotną cechą wielokulturowości tego regionu.

W rozdziale trzecim – Razem w Unii Europejskiej. Szanse na dalszy rozwój – przedstawiono bilans współpracy na pograniczu polsko-niemieckim po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, a także kooperacji w dziedzinie pozyskiwania środków europejskich i podejmowania różnorodnych inicjatyw o profilu transgranicznym. Wstępem do tematycznych rozważań stał się artykuł Piotra Madajczyka, który w przejrzysty sposób przedstawił genezę współpracy transgranicznej i międzyregionalnej pomiędzy regionami polskimi i niemieckimi. Nawiązując do rozważań P. Madajczyka, Jarosław Flakowski i Waldemar Ślugocki opisali kooperację polsko-

niemiecką na przykładzie realizacji przewidzianych na lata 2007-2013 założeń trzech Programów Operacyjnych Europejskiej Współpracy Transgranicznej: Polska-Saksonia, Polska-Brandenburgia oraz Polska-Meklemburgia-Pomorze Przednie. W swej pracy uwzględnili przede wszystkim wysokość alokacji środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, które są bezpośrednio inwestowane w podniesienie jakości życia mieszkańców pogranicza. W tym kontekście Waldemar Śługocki wykazał również wpływ wykorzystania funduszy unijnych na rzecz budowania gospodarki opartej na wiedzy, innowacjach i nowoczesnych technologiach w województwie lubuskim, a także oddziaływania tego procesu na inne regiony pogranicza. Natomiast Agnieszka Grablewska poruszyła również ciekawy aspekt współpracy dwustronnej w dziedzinie absorpcji środków pochodzących z Unii Europejskiej na przykładzie projektów realizowanych przez miasta partnerskie Gubin i Guben. Niniejszy rozdział kończą rozważania Kamila Glinki oraz Piotra Krystiansa, przedstawiające dobre praktyki bilateralnej współpracy pomiędzy województwem lubuskim a landami niemieckimi. O ile K. Glinka skoncentrował się na statycznym opisie sformalizowanej współpracy pomiędzy administracjami regionalnymi, o tyle P. Krystians uzupełnił ten blok tematyczny opisem praktycznej kooperacji pomiędzy Policją z województwa lubuskiego i Brandenburgii na rzecz utrzymania wspólnego porządku publicznego na pograniczu polsko-niemieckim.

Dynamika zmian, jakie zachodzą ustawicznie na pograniczu polsko-niemieckim, a także wyzwania, jakie przyniesie nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej na lata 2014-2020 dają nadzieję na szybkie osiągnięcie spójności społeczno-gospodarczej na tym szczególnym dla mieszkańców Polski i Niemiec obszarze kooperacji. Niniejsza praca badawcza powinna dostarczyć odpowiedzi na choćby część pytań, na jakie poszukują odpowiedzi zwykli mieszkańcy, jak i przedstawiciele władz regionalnych polskich województw i niemieckich landów, odpowiedzialni za formułowanie kierunków oraz treści współpracy bilateralnej. Dlatego też oddaję w Państwa ręce kolejny tom Rocznika Lubuskiego, który dostarcza informacji na temat genezy, stanu obecnego oraz perspektyw kooperacji na pograniczu Polski i Niemiec.

Redaktor tomu

*Bernadetta Nitschke*